

ХРИСТИЯНСЬКА АКСІОЛОГІЯ ТА АТРИБУТИКА В НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ УКРАЇНЦІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ НАПРИКІНЦІ XVIII– НА ПОЧАТКУ XX СТ.

У даній статті автор обґрунтував думку, що за своєю сутністю і змістом народна педагогіка західноукраїнської спільноти кінця XVIII – початку XX ст. була християнською педагогікою. Відзначено роль і значення християнських цінностей у народно-педагогічній діяльності української родини й громади; представлено численні зразки етнографічних матеріалів, що наповнюють народну фамілію, народну дидактику, народне дитинознавство в західноукраїнській спільноті. Доведено, що християнська аксіологія й атрибутика стала основою для низки звичаїв, обрядів, ритуалів, що супроводжували процес навчання й виховання дітей у західноукраїнській родині наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Ключові слова: християнська аксіологія, атрибутика, народна педагогіка, етнопедагогіка, родина, мова, релігія, громада.

Постановка проблеми. Наукове осмислення етнопедагогіки як компонента національної культури та її взаємодії з іншими соціокультурними чинниками може слугувати ефективним джерелом національного самоусвідомлення та подолання кризових явищ у культурно-освітній сфері. У ґрунтовних дослідженнях джерел, традицій, ідеалів основних принципів і засобів етнопедагогіки та прогресивних здобутків вітчизняної педагогіки (В. Вакаєв, Г. Волков, П. Кононенко, Н. Лисенко, О. Любар, І. Мартинюк, В. Мосіяшенко, В. Москалець, Н. Побірченко, М. Стельмахович, О. Сухомлинська, Є. Сявавко, Т. Усатенко) доведено, що використання народної педагогіки є неодмінною умовою подальшого розвитку наукової педагогічної теорії і практики, надійним орієнтиром у створенні виховної системи, адекватної потребам українського державотворення й формування високоосвічених, духовно багатих і морально стійких особистостей, гідних громадян демократичної європейської держави.

Аналіз актуальних досліджень. Етнопедагогіка як цілісна наука розкрита в працях: «Етнопедагогіка і морально-етичне виховання» (Г. Васякович, П. Черніков), «Етнопедагогіка» (Н. Лисенко, В. Лаппо) та «Народна педагогіка» (М. Стельмахович). Етнопедагогіка як наука вивчає особливості етнічного виховання, а предметом її дослідження є: основні педагогічні поняття народу; дитина як об'єкт і суб'єкт виховання; функції, чинники, засоби виховання та його організація. Н. Лисенко та В. Лаппо

подають історію розвитку етнопедагогіки від Я. Коменського (чеського педагога XVII ст.), який уперше висунув ідею «материнської школи», до наших днів. При цьому вони вказують на важливу роль М. Стельмаховича, який уперше обґрунтував науковий поділ української етнопедагогіки. Г. Васякович та П. Черніков досліджували фольклор, літературу, традиції та обряди.

Мета статті – розкрити значення християнської аксіології та атрибутики в народній педагогіці українців на західноукраїнських землях наприкінці XVIII – на початку ХХ ст.

Методи дослідження. використано *теоретичні* методи (аналізу, синтезу, систематизації) – у процесі розгляду історико-педагогічного матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблему християнської аксіології в народно-педагогічному середовищі західних українців у досліджуваний нами період ми поділяємо на два основні аспекти:

1. *Внутрішній*, що визначає місце і роль християнських цінностей у народному дитинознавстві, народній дидактиці, народній фамілогії тощо.

2. *Зовнішній* (інституційний), у межах якого ми розглядаємо місце і роль церкви (православної й греко-католицької) в розбудові українського шкільництва, що ґрунтувалося на реалізації постулатів української мови, християнської віри, української громади та пріоритету західноукраїнської родини (тобто всіх визначених нами етнопедагогічних концептів).

Християнська аксіологія – це наука про цінності християнства, набуті з народних глибин і відображені в тривалому поєднанні народних традицій та обрядів із суто християнським контекстом та змістом. Дослідники загальної аксіології (Ю. Карпюк, 2012; М. Кругляк, 2009; Г. Пирог, 2005; О. Петінова, 2012; В. Семенюк, 2013 та ін.) наголошують на тому, що в ній можна вичленити універсальні та духовно-ідеальні цінності. Власне, християнські цінності знаходяться переважно в другій групі і включають, як зазначає О. Гавеля (2019), любов, святість, істину, справедливість, честь, добро та ін. Суто християнські цінності дослідниця відносить до Нового Заповіту – любов до Бога, любов до ближнього, пошанування батьків, подружню вірність, цінність сім'ї та її збереження (Гавеля, 2019, с. 106-110). Як бачимо, означені християнські цінності цілком співвідносяться з провідними етнопедагогічними концептами – Родиною, Мовою, Вірою, Громадою.

Виходячи з вивченого нами масиву історичних, етнографічних, педагогічних джерел, можемо дійти висновку, що за своєю сутністю і змістом народна педагогіка західноукраїнської спільноти кінця XVIII – початку ХХ ст. була християнською педагогікою – незалежно від того, наскільки вона збігалася чи не збігалася з прописаними в основних християнських канонах

положеннями й вимогами щодо навчання та виховання дітей. Народне дитинознавство, народна дидактика, фамілогія, деонтологія – поряд з давніми, передхристиянськими виховними канонами – дедалі більше використовували християнські цінності як інструмент, мірило й критерій вихованості дитини в західноукраїнській сім'ї.

Любов до Бога і до ближнього як християнська цінність цілком відповідає правилам і нормам народної моралі, яка прищеплювалася дітям у західноукраїнських родинах з наймолодшого віку. Митрополит Андрій Шептицький, що опублікував численні просвітницькі праці з питань християнської аксіології в родинному житті, вихованні дітей та їх долученні до християнських цінностей, – в одному зі своїх Пастирських послань у любов до ближнього вкладав, передовсім, любов до власних дітей: «Щаслива та дитина, для якої першим словом матері – слово любови, що убагороднює серце! Для якої перша наука – Божа наука» (Шептицький, 1991, с. 1035).

Марк Грушевський у своїй відомій етнографічній розвідці «Дитина в звичаях та віруваннях українського народу» зібрав величезний матеріал про народження, становлення, розвиток і виховання дитини в західноукраїнській спільноті; ці розвідки мають, у тому числі, християнський аксіологічний зміст. У народному фольклорі західних українців християнські образи, атрибути, біблійні персонажі «оживають»; вони беруть участь у плеканні малечі, їх розраджували. Так, наводячи приклад розповідей селян, яких він інтерв'ював і записував упродовж довгих років досліджень, він зазначає серед таких записів: «Взагалі янголи бавлять дітей. Як часом колиска сама колихнеться, то кажуть, що то янгол її поколихнув. Янголи дражнять і забавляють маленьких дітей» (Грушевський, 2011, с. 135-138).

Цілком погоджуємося з думкою Г. Білавич та Б. Савчука (1999) та ін. стосовно того, що християнські цінності формуються в наймолодшому віці, у родині; тому перехід дитини до дошкілля й до школи має їх закріпити, розвинути, узагальнити й створити з них міцну духовну основу поведінки дитини як носія певного аксіологічного простору своєї родини і громади. Дослідники пишуть: «Початки релігійно-етичного виховання, що їх дитя отримало від матері в ранньому дитинстві (вивчення дитячих молитов, перші пояснення про Христа та святих, навчання поведінки в церкві тощо), розширювала та поглиблювала вихователька, навчаючи молитов, колядок, дитячих співанок релігійного жанру, розповідаючи про добро та милосердя. ... У дитячих серцях вже на ранніх порах домінували такі гуманні почуття, як любов до Бога та пошана до людей, свого народу, ставлення перед собою ідеалів добра та правди, уміння прислужитися цим

ідеалам, а також мужність, гуманізм, готовність захистити менших, слабших, допомогти своєму ближньому» (Білавич та Савчук, 1999, с. 104).

Християнські персонажі (образи святих, Ісуса Христа, Божої Матері, диявола та ін.) постійно присутні в народному дитячому фольклорі, у казках та приповідках. У зібраних В. Гнатюком (1900) матеріалах з села Чертежа на австро-угорській території Західної України наведено дитячу казку «Сьв. Петро і Павло при перевозі»; дитячі казки й оповідки християнського змісту «Святий Петро з Павлом на весіллі», «Вірний слуга» та ін. Потреба триматися християнської віри закладена в галичанській співанці, записаній В. Гнатюком і вміщеній у «Етнографічному збірнику» Наукового Товариства імені Шевченка (1900): «Тримайтеся Руси ключем, як гуси \ Віри руської, землі сьвятої, \ Тогди вам буде добре за всі люди. \ До дому верніт ся, Богу моліт ся, \ А Бог породит і хліб зародит» (Гнатюк, 1900, с. 200).

В етнографічних розвідках кінця XIX – початку XX ст. подано записи численних *різдвяних колядок та духовних народних пісень*, що сприяли християнському вихованню дітей: «Пастухи на Різдво Христа», «При яслах Христових», «Радість із причини Різдва», «Христос і Богородиця» та ін. Західноукраїнські колядки і щедрівки, на нашу думку, є класичним прикладом навчання дітей християнських канонів та основ християнських цінностей; у текстах цих пісень прославляють Любов до Бога і ближнього.

Серед християнських цінностей, сповідуваних українцями в родині, і переказуваних до дітей, безперечно, є цінність *Любові* – любові побожної, любові до дітей, любові між подружжям. Митрополит Андрій Шептицький пише з цього приводу в одному зі своїх Пастирських послань: «уже зі самого природного закону мусить бути жінка в подружжі підчинена чоловікови. Одначе те підчиненне не сміє бути неволею! А цю рівновагу між владою та підчиненнем владі осягається лише через любов ... взаємні права подругів зрівноважив Спаситель обопільним обов'язком християнської любови» (*Пастерське послання Шептицького*).

Народна фамілогія, як свідчать численні наукові розвідки (Д. Захарук, 2000; В. Євтух, А. Марушкевич, Н. Дем'яненко, В. Чепак, 2003; Б. Ковбас, В. Костів, 2006; Г. Лемко, 2021; В. Мосіяшенко, 2008 та ін.), цілком відповідає християнській аксіологічній концепції. Величезне значення для усвідомлення християнського змісту народного виховання в західноукраїнському середовищі кінця XVIII – початку XX ст. мають богословські і педагогічні праці митрополита Андрія Шептицького. Так, у своєму Пастирському посланні «Християнська родина» він фактично окреслив основні підвалини української християнської сім'ї як основної цінності західноукраїнської спільноти.

Просвітитель зазначає, що саме родинний порядок є основою цілого суспільства: «Слабою буде хата, збудована зі спорохнявілих стовпів і дилів, так само й слаба та й нещасна така суспільність, що зложена з нещасливих родин!» (Шептицький, 2007). Митрополит не випадково окреслив подружжя як моральне зобов'язання, підтвердження морального закону людського життя; у цьому й виявляється велика християнська цінність сім'ї, родини, виховання дітей: «мусить бути якийсь закон подружнього життя, який нормує взаємні права та обов'язки подругів і береже їх, одну і другу сторону, від взаємної кривди». Просвітник писав у своєму посланні: «хіба ніде інде не зібрані так люди в ім'я Христа, як саме в родині ... а біля вас виростатимуть діти у щасті та здоров'ї і на старості Ваших літ із вдячністю та любов'ю віддячаться Вам за труди, які Ви для них понесли!» (Шептицький, 2007).

Змістовим підтвердженням християнсько-аксіологічного змісту родинного життя в західних українців досліджуваного періоду є, передовсім, численні зразки народного фольклору, що містять як християнський, так і народно-фамілогічний контекст. В «Етнографічних збірниках» Наукового Товариства імені Шевченка (1895–1929) міститься багатий історичний матеріал про цінність родини в Західній Україні, необхідність подружньої вірності, що ґрунтуються на християнських чеснотах.

Досить специфічно з аксіологічної точки зору в традиційному родинному вихованні окреслювалося *протистояння багатства і бідності* в традиційній західноукраїнській родині. В. Гнатюк (1900) у своїх етнографічних розвідках наводить записані в різних регіонах Західної України пісні, балади, байки, що відображають зазначені ціннісні смисли.

В етнопедагогічному контексті для виховання дітей у родині і в громаді велике значення мали *аксіологічні атрибути християнства*, що використовувалися у виховному процесі, серед яких ми як найголовніші виділяємо:

- *церкву* як аксіологічний атрибут та місце зосередження християнської віри і вчення;
- *хрест* (як ціннісний атрибут) та *хрестик* (як атрибут приналежності до християнства);
- *свічку* як християнський атрибут, що поєднував у собі тогочасні та більш ранні вірування західних українців;
- *гріх* як аксіологічне поняття й межу соціально схвалюваної поведінки дитини.

Церква як атрибут християнського виховання дітей у західноукраїнській родині визначається А. Шептицьким як необхідне місце

спільної молитви батьків і дітей, як простір християнського виховання: «то дуже велика справа, щоби діти замолоду привикали до церкви. Дуже важна річ, щоби були на Службі Божій, бо такий закон, що кождий християнин має в церкві в неділю і свято ставитися. А той закон відноситься і до всіх дітей, що вже до розуму прийшли. До розуму же приходять чоловік уже в семім, осьмім році життя» (Шептицький, 2008, с. 380). Необхідність якомога більш раннього долучення дитини до церкви підтверджують записи В. Шухевича (1900): «Одну дитину або близнята несуть усе до церкви, хоч би з найдальшого кута і в найлютіщі морози» (*Матеріали до українсько-руської етнології*, 1902, с. 5).

В одній із наведених в «Етнографічному збірнику» (1900) дитячих оповідок («Вірний слуга») розповідь завершується тим, що Бог винагороджує одного з трьох братів, натомість двоє інших помирають у шинку від п'янства: «Барз його за то пан похвалив, же він вірний слуга. І дав йому три сто злати. І так йому наказав: Покля прийде домів гу своїм уотцу і матері, жеби він на каждую церков дав на службу. А як домі прийде, та його отец і його маті і он нараз помрут. І так Бог небесний взьвйіх до слави своей, а його братья в тамты корчмі померли пільа паленки» (Гнатюк, 1900, с. 4-5).

До поняття гріха в народно-християнській традиції західних українців, зрозуміло, відносилося й *подружня невірність*, яку засуджували, а діти починали це усвідомлювати з наймолодшого віку. А. Шептицький з цього приводу досить критично відгукується про притаманний західноукраїнській спільноті звичай створювати подружжя «на віру»: «А що ж вам, християни, маю сказати, Вам, що живете без подружжя, «на віру»? ... Направду: дуже боюся за Ваше спасінне!» в іншому посланні просвітитель додає: «таке супружество цивільне не є перед Богом ніяким супружеством. Ми життє в такім супруестві називаєм життєм на віру. Тож нема в тім життю ні ласки, ні благословенства Божого» (Шептицький, 2008, с. 246-250).

Митрополит А. Шептицький у своєму Пастирському посланні «Християнська родина» покладає на батьків повну *відповідальність за гріховність дітей*, як продовження і наслідок власних дорослих гріхів: «якою нещасливою почувається та дитинка, що вже за першим разом, як тільки щось на світі побачить, вже за першим разом, коли її щось на світі заболить, зараз почує від матері проклін, відчує злість! ... І те маленьке серце вже навикає бачити біля себе ворогів та бажати їм лихе!» (*Пастирське послання Андрея Шептицького*).

Уляна Мовна (2014), аналізуючи давні християнські традиції Західної України, відзначає серед них *свічку* як неодмінний і сакральний атрибут християнського вірування й християнського виховання в західноукраїнських родинах досліджуваного нами періоду. Дослідниця пише, що стрітенськими свічками на Гуцульщині й Лемківщині користувалися як родинними оберегами, що зберігали здоров'я членів родини, особливо дітей; дітей навчали, що перед кінцем світу «лише одна стрітенська свічка буде продовжувати горіти, а її сяйво служитиме людям дороговказом на шляху до Бога, у царство істинного світла» (Мовна, 2014, с. 9). У зібраних етнографічних матеріалах В. Шухевич (1902): «з того, чи по доконаних зрестинах можна свічку легко згасити чи ні, віщують куми дитині короткий або довгий вік»; «засьвітивши свічки, передають куми матері дитину з словами: «Най росте здорове, та щесливе!», на що мати відповідає: «Будьте і ви здорові!» (Шухевич, 1902, с. 224).

Попередня теза свідчить також про те, що християнська аксіологія й атрибутика стала основою для низки звичаїв, обрядів, ритуалів, що супроводжували процес навчання й виховання дітей у західноукраїнській родині наприкінці XVIII – на початку XX ст. До них ми, насамперед, відносимо:

1. *Хрещення* як обов'язковий обряд долучення дитини до християнської віри, до якої належить вся родина. В. Гнатюк у своїх «Вибраних статтях про народну творчість» (1881) пише: «Велике значення обряду хрещення може знайти своє підтвердження в народному фольклорі західних українців, які вчили дітей, що нехрещені діти можуть перетворитися на чорта» (Гнатюк, 1981, с. 217).

2. *Покаяння* та відпущення гріхів, як обряд, до якого діти долучалися у більш старшому віці, переважно разом із батьками. Цей християнський обряд виконував (і досі виконує) важливу аксіологічну місію – очищення життєдіяльного простору дитини від усвідомлення несхвальних (грішних) дій та можливості отримати прощення не лише від батьків і близьких, але й від Бога: «клячить перед священиком чоловік, що б'єся в груди і оскаржаєся зі своїх гріхів, і священик каже до него: я тебе розрішаю від твоїх гріхів, – то знак видимий; а ласка невидима така: грішник щирою сповідею і сердечним покаянням припадає до ніг Бога, а Бог Всевишній ему гріхи відпускає, вертає ему Свою ласку» (Шептицький, 2007, с. 344-350).

3. *Молитва* як основний інструмент звертання всіх членів родини до Бога у своїх радощах, проблемах, прагненнях: «ціле наше життя все мусить бути звернене до Него, аби Він Своєю ласкою все його освящав і нам на кождім кроці благословив. Добрий християнин – то не лиш у важних і

великих ділах звертає до Бога, але і в найменших, щоденних. Коли встаємо рано, зачинаємо день знаком хреста та молитвою, віддаємося в опіку Бога і просимо Єго о поміч. Коли сідаємо їсти, молимося і благословимо хліб та страву. Коли ідем до роботи, стараємося знову з Богом зачинати та з Богом кінчити. У кождім ділі життя мусимо уважати, щоби оно не обернулося нам на шкоду, але на вічну нагороду. У кождім ділі мусимо пам'ятати на Бога і Єго святий Закон» (Шептицький, 2007, с. 354).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, ми з'ясували основні засади християнської аксіології та атрибутики в народній педагогіці українців на західноукраїнських землях наприкінці XVIII – на початку ХХ ст. Ціннісні основи християнського народно-педагогічного процесу в регіоні представлено у внутрішньому (місце і роль християнських цінностей у народному дитинознавстві, народній дидактиці, народній фамілогії) та зовнішньому (місце і роль церкви в розбудові українського шкільництва, що ґрунтувалося на реалізації постулатів української мови, християнської віри, української громади та пріоритету західноукраїнської родини) аспектах.

Перспективою подальших досліджень є вивчення християнської поведінки в сім'ї та громаді, розвиток у дітей християнських морально-ціннісних орієнтирів.

ЛІТЕРАТУРА

- Білавич, Г., Савчук, Б. (1999). *Товариство «Рідна школа» (1881–1939). Монографія.* Івано-Франківськ: Лілея-Н. (Bilavych, H. Savchuk, B. (1999). *Society "Native School" (1881-1939). Monograph.* Ivano-Frankivsk: Lileya-N.).
- Гавеля, О. (2019). Аксіологія християнства як складова сенсу життя сучасної молоді: релігієзнавчо-філософський аналіз. *European philosophical and historical discourse*, 5 (4), 105-111 (Havelia, O. (2019). Axiology of Christianity as a component of the meaning of life of modern youth: religious-philosophical analysis. *European philosophical and historical discourse*, 5 (4), 105-111).
- Гнатюк, В. (1981). Вибрані статті про народну творчість. *Записки Наукового товариства ім.Шевченка. Т.2. Філологічна секція*, 290. Нью-Йорк (Hnatiuk, V. (1981). Selected articles on folk art. *Notes of the Shevchenko Scientific Society. Vol. 2. Philological section*, 290. New York).
- Гнатюк, В. (1900). *Етнографічні матеріали з Угорської Руси.* Львів: Друкарня Наукового Товариства імені Шевченка, Т. I (Hnatiuk, V. (1900). *Ethnographic materials from Hungarian Russia.* Lviv: Printing House of the Shevchenko Scientific Society, Vol. I).
- Гнатюк, В. (1900). *Етнографічні матеріали з Угорської Руси.* Львів: Друкарня Наукового Товариства імені Шевченка, Т. III (Hnatiuk, V. (1900). *Ethnographic materials from Hungarian Russia.* Lviv: Printing House of the Shevchenko Scientific Society, T.III).
- Грушевський, М. (2011). *Дитина в звичаях та віруваннях українського народу.* 2-ге вид., стереотип. К.: Либідь (Hrushevskiy, M. (2011). *The child in the customs and beliefs of the Ukrainian people.* 2nd ed., Stereotype. K.: Lybid).

- Карпюк, Ю. Я. (2012). Християнські цінності – непересічні орієнтири духовного розвитку особистості людини. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2, 50-62 (Karpiuk, Yu. Ya. (2012). Christian values – unparalleled landmarks of spiritual development of human personality. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 2, 50-62).
- Кругляк, М. С. (2009). Суспільна трансформація християнських духовних цінностей у сучасному світі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 17 (180), 38-43 (Kruhliak, M. S. (2009). Social transformation of Christian spiritual values in the modern world. *Bulletin of LNU named after Taras Shevchenko*, 17 (180), 38-43).
- Мовна, У. (2014) Стрітенська свічка: український обрядовий контекст та рольові функції. *Народна творчість та етнологія*, 5, 6-13 (Movna, U. (2014). Street candle: Ukrainian ritual context and role functions. *Folk art and ethnology*, 5, 6-13).
- Пастирське послання Андрія Шептицького «Християнська родина». Режим доступу: <https://ct.ugcc.ua/materialy-dlya-katehizatsiyi/katehytychni-programy/dushpastyrstvo-seredovyshh/dlya-simej/28746>. (Pastoral message of Andrei Sheptytsky "Christian family". Retrieved from: <https://ct.ugcc.ua/materialy-dlya-katehizatsiyi/katehytychni-programy/dushpastyrstvo-seredovyshh/dlya-simej/28746>).
- Петінова, О.Б. (2016). *Проблема цінності в філософії*. Режим доступ: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75816/47-Petinova.pdf?sequence=1>. (Petinova, O. (2016). *The problem of value in philosophy*. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75816/47-Petinova.pdf?sequence=1>).
- Пирог, Г. В. (2005). *Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства)* (автореф. дис. ... канд. філософ. наук). К.: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди Національної академії наук України (Pyroh, H. V. (2005). *The value nature of religion (axiological analysis of Christianity)* (PhD thesis abstract). K.: G. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine).
- Семенюк, В. (2019). *Морально-етична основа християнських духовних цінностей*. Режим доступу: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/7-11-13.pdf>. (Semeniuk, V. (2019). *Moral and ethical basis of Christian spiritual values*. Retrieved from: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/7-11-13.pdf>).
- Шептицький, А. (1991). Молитва за українську родину. *Прийдіте поклоніться. Молитовник*, с. 1023 (Sheptytsky, A. (1991). Prayer for the ukrainian family. *Come worship. Prayer book*, p. 1023).
- Шептицький, А. (2007). *Пастирські послання 1899–1914 рр.* Львів: АРТОС, Т. 1, Л. 1014 (Sheptytsky, A. (2007). *Pastoral epistles of 1899–1914*. Lviv: ARTOS, Vol. 1, L. 1014).
- Шептицький, А. (2008). *Пастирські послання 1899–1914*. Львів: АРТОС, Т. 2, Л. 1022 (Sheptytsky, A. (2008). *Pastoral epistles of 1899–1914*. Lviv: ARTOS, Vol. 2, L. 1022).
- Шухевич, В. (1902). *Гуцульщина*. Львів, Т. 5, ч. 3, 255 (Shukhevych, V. (1902). *Hutsul region*. Lviv: T. 5, ch. 3. 255).

РЕЗЮМЕ

Русин Галина. Християнська аксіологія і атрибутика в народній педагогіці українців на западноукраїнських землях в кінці XVIII – початку XX ст.

В даній статті автор обґрунтував свою думку, що за своєю суттю і змістом народна педагогіка западноукраїнського суспільства кінця XVIII – початку XX ст. була християнською педагогікою. Згадані роль і значення християнських цінностей в народно-педагогічній діяльності української родини і громади;

представлены многочисленные образцы этнографических материалов, наполняющих народную фамилогию, народную дидактику, народное детствоведение в западноукраинском сообществе. Доказано, что христианская аксиология и атрибутика стала основой для ряда обычаев, обрядов, ритуалов, сопровождавших процесс обучения и воспитания детей в западноукраинской семье в конце XVIII – начале XX ст.

Ключевые слова: *христианская аксиология, атрибутика, народная педагогика, этнопедагогика, семья, язык, религия, община.*

SUMMARY

Rusyn Halyna. Christian axiology and attributes in the people's pedagogy of Ukrainians in the Western Ukrainian lands in the late XVIII - early XX century.

In this article, the author has substantiated the opinion that in its essence and content, the folk pedagogy of the Western Ukrainian community of the late 18th – early 20th centuries was Christian pedagogy, regardless of how much it coincided or did not coincide with the provisions and requirements for teaching prescribed in the main Christian canons of raising children. Folk methods of education, folk didactics, surnames, deontology – along with the old, pre-Christian educational canons – increasingly used Christian values as a tool, measure and criterion for a child's upbringing in a Western Ukrainian family. The role and importance of Christian values in the folk-pedagogical activity of the Ukrainian family and society are noted; numerous samples of ethnographic materials are presented, which fill up the folk surname, folk didactics, folk education of children in the Western Ukrainian community.

The content of the main axiological attributes of Christianity, which have an ethnopedagogical component, was determined and analyzed: the church (an axiological attribute and a place of concentration of the Christian faith and doctrine), a cross (as a value attribute) and a pectoral cross (as an attribute of Christianity), a candle (as a Christian attribute that combined in itself the then and earlier beliefs of Western Ukrainians), sin (as an axiological concept and the limits of socially approved behaviour of a child) and others. The ethnopedagogical content of the leading methods of Christian education in folk pedagogy is clarified – the joint prayer of parents and children, the method of parents' own example of Christian behaviour, the formation of Christian behaviour skills in the family and society, the development of Christian moral and value orientations in children, and the like.

It is proved that Christian axiology and attributes became the basis for a number of customs, ceremonies, rituals that accompanied the process of teaching and raising children in a Western Ukrainian family in the late 18th - early 20th centuries (baptism, repentance, prayer).

Key words: *Christian axiology, attributes, folk pedagogy, ethnopedagogy, family, language, religion, society.*

УДК 378:005-004

Ірина Сорокотяга

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0002-6953-4647

DOI 10.24139/2312-5993/2021.05/356-366

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ГАЛУЗІ МОРСЬКОГО ТА РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано наукові здобутки щодо професійної підготовки майбутніх менеджерів у галузі морського та річкового транспорту в умовах